

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Історичний факультет

Кафедра історії України

Кваліфікаційна робота (магістра)

з теми «**Діяльність ОУН – УПА на Хмельниччині**»

Виконала: здобувачка вищої освіти 2 курсу,
групи Ist1-M23

напряму підготовки (спеціальності)

014 Середня освіта (Історія)

Олійник Анна Юріївна

Керівник Олійник С. В., доцент, к.і.н.

Рецензент

2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ. ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА. МЕТОДОЛОГІЯ	6
1.1. Стан наукової розробки	6
1.2. Джерела	11
1.3. Методологічні основи	13
РОЗДІЛ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ ОУН ТА УПА НА ТЕРЕНАХ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ В УМОВАХ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (ЛИПЕНЬ 1941 – БЕРЕЗЕНЬ 1944 РОКІВ)	16
2.1. Похідні групи ОУН: маршрути та діяльність	16
2.2. Створення та діяльність осередків ОУН	26
2.3. Боротьба УПА проти гітлерівців та їх союзників	49
РОЗДІЛ 3. БОРОТЬБА ОУН – УПА З РАДЯНСЬКИМ РЕЖИМОМ НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ (КВІТЕНЬ 1944 – ЛИПЕНЬ 1953 РОКІВ)	66
3.1. Боротьба збройного підпілля і повстанців з радянською владою на завершальному етапі Другої світової війни	66
3.2. Протистояння оунівського підпілля та упівських загонів з радянським режимом після Другої світової війни	79
ВИСНОВКИ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	91
ДОДАТКИ	103
Додаток А. Звіт обласного Проводу ОУН у Кам'янці-Подільському Проводові ОУН про становище в області, організаційну діяльність та стосунки з німецькими властями 6 серпня 1942 року	103
Додаток Б. Листівка «Школярі!»	106
Додаток В. Фотографія. Провідник читає молодим підпільникам літературу, Кам'янець-Подільська область	110

ВСТУП

Актуальність. Після поразки революції 1917 – 1921 років український національно-визвольний рух не покладав зусиль щодо досягнення поставленої мети – незалежної, соборної України. Друга світова війна, насамперед початок німецько-радянської війни, дали новий поштовх до дій, реалізатором яких стали ОУН та УПА. Їх міць настільки зросла, що стала загрозою для двох світових монстрів: Німеччини та СРСР. Більше того, навіть після завершення війни український національно-визвольний рух вів боротьбу ще тривалий час.

Попри те, що діяльність ОУН – УПА була і продовжує бути предметом уваги як вітчизняних, так і зарубіжних вчених та громадськості, з її історії написано чимало монографічних видань, опубліковано документальних збірок, боротьба їх представників є свідчення волі українців до самостійного політичного життя, значного державотворчого потенціалу, спроможності обстоювати власні інтереси незважаючи на несприятливу зовнішню і внутрішньополітичну ситуацію. У цьому контексті важливе значення набуває дослідження регіонального компоненту, зокрема Хмельниччини, що безперечно допоможе сформувати цілісну картину історії ОУН – УПА.

Об’єктом дослідження є український національно-визвольний рух на Хмельниччині в період німецько-радянської війни та в повоєнні роки.

Предметом дослідження є діяльність ОУН і УПА на Хмельниччині у 1941-1953 роках.

Хронологічні межі охоплюють період з 1941 по 1953 роки. Нижня межа зумовлена початком діяльності ОУН на теренах Хмельниччини в ході німецько-радянської війни, а верхня – ліквідацією останнього опору з боку ОУН – УПА на Хмельниччині. За нижню межу виходить деяка інформація, необхідна для розуміння тих процесів, котрі були започатковані на Хмельниччині після нападу гітлерівської Німеччини на СРСР.

Географічні межі дослідження охоплюють територію Хмельницької області та суміжних з нею районах інших областей – Тернопільської, Рівненської, Житомирської, Вінницької та Чернівецької.

Мета роботи полягає у висвітленні процесу боротьби ОУН – УПА за українську державність на теренах Хмельниччини в 1941 – 1953 роках.

Відповідно до мети нами поставлено наступні дослідницькі завдання:

1. З'ясувати стан наукової розробки проблеми дослідження.
2. Охарактеризувати використану джерельну базу.
3. Розкрити методологічні засади дослідження теми магістерської роботи.
4. Простежити рух груп похідних груп ОУН теренами Хмельниччини та їх діяльність регіоні.
5. З'ясувати процес створення та діяльності осередків ОУН в умовах гітлерівської окупації.
6. Висвітлити збройну боротьбу УПА проти гітлерівців та їх союзників, з'ясувати її форми і методи.
7. Простежити боротьбу збройного підпілля і повстанців з радянською владою на Хмельниччині на завершальному етапі Другої світової війни.
8. Розкрити процес боротьби ОУН – УПА з радянським режимом після Другої світової війни.

Методологічні засади дослідження. Методологічні засади дослідження базуються на універсальних принципах історичного процесу: історизму, наукової об'єктивності, комплексності, системності. У роботі використовувалися загальнонаукові (аналізу і синтезу) та історичні (проблемно-хронологічний, порівняльний, ретроспективний, статистичний) методи дослідження. Використання даного інструментарію дало змогу досягти мети та виконати поставлені дослідницькі завдання.

Елементи наукової новизни. Наукова новизна полягає у введенні в науковий обіг архівних матеріалів, котрі проливають світло в розумінні

процесу протистояння українського національно-визвольного руху у формі боротьби ОУН – УПА з радянським режимом у 1951 році, а також спробі комплексно дослідити діяльність ОУН – УПА на Хмельниччині у досліджуваній період.

Практичне значення роботи полягає у тому, що поданий і систематизований матеріал може бути використаний при підготовці узагальнюючих праць з історії України, військової історії України. Фактичний матеріал, основні положення можна використати при написанні навчальних посібників, читанні лекцій, спецкурсів, проведенні семінарських і практичних занять у закладах вищої освіти, а також в культурно-освітній і краєзнавчій роботі. Вони складають певний інтерес для наукових працівників архівів, музеїв, бібліотек.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення, факти магістерської роботи було апробовано на звітній студентській науковій конференції, а також на попередньому захисті магістерських робіт у листопаді 2024 року на засіданні кафедри історії України.

Публікації. З теми дослідження опубліковано одну статтю в збірнику студентських наукових робіт Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка у 2024 році на тему «Збірка «Український здвиг: Поділля. 1939-1955» як джерело з історії діяльності ОУН – УПА на Хмельниччині в роки Другої світової війни».

Структура роботи відповідає поставленим завданням і складається зі вступу, трьох розділів (восьми підрозділів), висновків, списку використаних джерел та літератури, що становить 120 позицій та додатків.

ВИСНОВКИ

Діяльність ОУН – УПА на Хмельниччині отримала відображення в значній кількості видань. Цю сторінку вітчизняної історії висвітлювали радянські, сучасні українські, діаспорні та зарубіжні історики. Кожна з груп зробила свій внесок у розробку нашої теми дослідження. Водночас на праці радянських істориків свій відбиток відклала їх ідеологічна заангажованість. Збагатили історіографію проблеми представники української діаспори. Певну увагу вона отримала і в зарубіжній історичній науці. В якій однак російські та білоруські історики, за окремим виключенням, демонструють прихильність до радянських поглядів на діяльність ОУН – УПА. Вагомий внесок у розробку теми дослідження зробили сучасні вітчизняні історики. Однак, попри значні успіхи, вона так і не отримала цілісного дослідження.

Джерельна база нашої роботи доволі репрезентативна. Вона включає як архівні матеріали, так і опубліковані документи. Останні склали її основу. В нагоді стали також спогади і мемуари учасників тих подій, які попри свою суб'єктивність мають загадки про окремі факти, невідомі загалу.

З початком Другої світової війни ОУН, попри розкол у своїх лавах на бандерівців та мельниківців, активізувала свою діяльність щодо реалізації ідеї появи на світовій карті Української Держави. Напад Німеччини на СРСР відкрив перед оунівцями можливість практичного втілення у життя задуманого. Для посилення свого впливу і реалізації задуму потрібно було розгорнути активну відповідну роботу серед мешканців Наддніпрянської України. Ці функції на початковому етапі покладалися на похідні групи, які просуваючись на Схід, заздалегідь визначеними маршрутами через Хмельниччину, проводили активну пропаганду української ідеї серед місцевих мешканців, намагалися ввести в нові органи місцевої влади своїх представників та прихильників ОУН.

У липні 1941 року, одночасно з встановленням німецько окупаційної влади, на Хмельниччині почалося формування осередків оунівського підпілля. Певні кроки у цьому напрямку були зроблені ще похідними групами ОУН. Фактично до кінця місяця оунівські осередки були створені в усіх районних центрах тогочасної Кам'янець-Подільської області, що відповідала сучасним адміністративним межах Хмельницької області, а також в значній кількості сіл регіону. Переважна більшість цих осередків підпорядковувалося бандерівському крилу ОУН, а Проскурівський – мельниківському. Члени оунівського підпілля намагалися увійти в усі легальні органи самоврядування, а де їх не було – створити. Вони ставили собі за необхідність, окрім поширення ідеї Української Держави, критику радянської влади, а з часом гасел «Геть Берлін і Москву!», серед населення Хмельниччини, займатися захистом їх соціальних прав (перешкоджали відправці на примусові роботи до третього Рейху та ін.), відновленню функціонування української церкви тощо. Активним учасниками оунівського підпілля стала місцева молодь, котра теж формувала свої осередки. Нажаль, часом між бандерівцями і мельниківцями мало місце протистояння. Така активність обох крил оунівського підпілля викликала занепокоєння в гітлерівців, котрі ще наприкінці серпня 1941 року розпочали арешти їх представників. У наступному році антиоунівські дії значно посилювалися. Чимало осередків було ліквідовано.

Навесні 1943 року на теренах Хмельниччини розпочалася діяльність УПА. Регіон входив у підпорядкування територіальної групи УПА – Південь. Зазвичай Хмельниччина була транзитною базою для рейдів упівських боївків на Схід. Головними теренами діяльності стали Славутича та Ізяславщина, які завдячуючи великими лісовим масивами, були найбільш придатними для переховування та пересування. Загони УПА діяли у всіх районах. Окрім того на Хмельниччині в Ляховецькому районі діяв підрозділ УПА сформований із місцевих мешканців, який очолював І. Врублевський. Впродовж 1943 – 1944 років загони УПА завдали значної шкоди гітлерівцям та їх союзникам

угорцям, проводячи як відкриті наступальні акції, так і діючи з засідок. Мали місце сутички і з радянськими партизанами.

Після вигнання гітлерівців з території Хмельниччини оунівське підпілля та загони УПА розгорнули свою боротьбу з радянським режимом. Вона включала в себе як збройні акції, так і різнопланову агітаційно-пропагандистську боротьбу. Після перемоги над гітлерівською Німеччиною радянська влада змогла значно потужніше взятися за оунівське підпілля та повстанців, що призвело до певних втрат серед борців за Українську Державу.

Завершення Другої світової війни значно змінило воєнно-політичні умови боротьби для представників українського національно-визвольного руху не на їх користь. Однак діяльність ОУН – УПА на Хмельниччині не припинилася. Свій відбиток наклав голод 1947-1948 років. Незважаючи на нерівність сил представники українського національно-визвольного руху завдавали значної шкоди радянській владі на Хмельниччині. Найбільшу активність на Хмельниччині проявили Кам'янець-Подільський та Дунаєвецький надрайони ОУН. Старшому поколінню продовжувала активно допомагати місцева молодь. Радянська влада посилила боротьбу з оунівським підпіллям та упівськими боївками. Окрім силового тиску вона активно використовувала оголошену амністію. Все це, а також великі трати особистого складу, в тому числі і серед командування та інші фактори призвели до того, що з на початку 1950-х років опір радянській владі зменшується. На початку 1952 року збройна боротьба УПА на Хмельниччині припинилася. У цьому ж році радянськими органами МДБ було викрито і знищено майже всі осередки оунівського підпілля. Наступного 1953 року їх рештки припинили свою діяльність. Але ця боротьба ОУН – УПА стала символом боротьби за Українську Державу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

1.1. Неопубліковані джерела

Галузевий Державний архів СБУ

Фонд №2

Управління боротьби з бандитизмом МВД, Управління 2-Н та 4-те

Управління МГБ–КГБ УР

1. Докладная записка о результатах работы 2-го отдела УМБ по линии борьбы с ОУН за март – апрель 1951 г. Оп.2. Спр.16. 18 арк.
2. Докладная записка о результатах работы 2-го отдела УМБ по линии борьбы с ОУН за май – июнь 1951 г. Оп.2. Спр.17. 27 арк.
3. Докладная записка о результатах работы 2-го отдела УМБ по линии борьбы с ОУН за июль – август 1951 г. Оп.2. Спр.18. 38 арк.
4. Докладная записка о результатах работы 2-го отдела УМБ по линии борьбы с ОУН сентябрь – декабрь 1951 г. Оп.2. Спр.19. 47 арк.
5. Материалы ОУН–УПА за 1944 год (деятельность националистов в период немецкой оккупации Хмельницкой области). Оп.2. Спр.9. 111 арк.

1.2. Опубліковані джерела

6. Дунаєвеччина: стежками ОУН і УПА. Туристичні маршрути. Дунаївці: Дунаєвецька міська рада, б. р. 5 с.
7. Літопис УПА. Бібліотека. Т.11. Іщук О. Молодіжні організації ОУН (1939-1955 рр.). Торонто ; Львів, 2011, 941 с.
8. Літопис УПА. Нова серія. Т. 2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943–1944. Документи і матеріали / упоряд. О. Вовк, І. Павленко. Київ ; Торонто, 1999. 724 с.

9. Літопис УПА. Нова серія. Т. 3. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України. 1943–1959 / упоряд. О. Вовк, І. Павленко, Ю. Черченко. Київ ; Торонто, 2001. 650 с.
10. Літопис УПА. Нова серія. Т. 4. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ (1943–1959) / упоряд. А. Кентій, В. Лозицький, І. Павленко. Київ; Торонто, 2002. Кн. 1: 1943–1945. 596 с.
11. Літопис УПА. Нова серія. Т. 5. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ (1943–1959) / упоряд. А. Кентій, В. Лозицький, І. Павленко. Київ ; Торонто, 2002. Кн. 2 : 1946–1947. 574 с.
12. Літопис УПА. Нова серія. Т. 6. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ (1943–1959) / упоряд. А. Кентій, В. Лозицький, І. Павленко. Київ ; Торонто, 2003. Кн. 3: 1948. 523 с.
13. Літопис УПА. Нова серія. Т. 7. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ (1943–1959) / упоряд. М. Деркач, А. Кентій, В. Лозинський, І. Павленко. Київ ; Торонто, 2003. Кн. 4: 1949–1959. 716 с.
14. Літопис УПА. Нова серія. Т. 8. Волинь, Полісся, Поділля: УПА та запілля 1944–1946. Документи і матеріали / упоряд. О. Вовк, С. Кокін. Київ ; Торонто, 2006. 1445 с.
15. Літопис УПА. Нова серія. Т. 9. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА / упоряд. О. Іщук, С. Кокін. Київ ; Торонто, 2007. 912 с.
16. Літопис УПА. Т. 12. Третя Подільська воєнна округа УПА: «Лисоня: Документи й матеріали» / ред. Є. Штендера. Торонто : Літопис УПА, 1989. 352 с.

17. Літопис УПА. Нова серія. Т. 15. Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1945–1954 / упоряд. С. Власенко, С. Кокін, В. Лозицький. Київ ; Торонто, 2011. Кн. 2. 840 с.
18. Літопис УПА. Нова серія. Т. 18. Діяльність ОУН та УПА на території Центрально-Східної та Південної України / упоряд. О. Пагіря, В. Іванченко. Київ ; Торонто, 2011. 1159 с.
19. Літопис УПА. Т. 21. УПА в світлі німецьких документів / ред. П. Потічний. Торонто : Літопис УПА, 1991. Кн. 3. 265 с.
20. Літопис УПА. Серія «Події і люди». Кн. 34. ОУН на СУЗ в 1943-1945 рр. / упор. С. Воляк. Торонто; Львів, 2017. 126 с.
21. Нацистський окупаційний режим на Хмельниччині. 1941-1944. Документи і матеріали / упоряд. Вавринчук М. П., Завальнюк О. М., Слободянюк П. Я., Філінюк А. Г., Комарніцький О. Б., Олійник Ю. В. Ред. кол: Завальнюк О. М. (відповідальний редактор) та ін. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. С. 427-429.
22. ОУН в 1941 році. Документи. В 2-х ч. Ч.1 /упоряд. О. Веселова, О. Лисенко, І. Патриляк, В.Сергійчук. Відп. ред. С. Кульчицький. Київ : Інститут історії України НАН України, 2006. 336 с.
23. ОУН в 1941 році. Документи. В 2-х ч. Ч.2 / упоряд. О. Веселова, О. Лисенко, І. Патриляк, В. Сергійчук. Відп. Ред. С. Кульчицький. Київ: Інститут історії України НАН України, 2006. 603 с.
24. ОУН в 1942 році. Документи. / упоряд. О. Веселова, О. Лисенко, І. Патриляк, В. Сергійчук. Відп. ред. С. Кульчицький. Київ : Інститут історії України НАН України, 2006. 243 с.
25. ОУН і УПА в 1943 році. Документи / упоряд. О. Веселова, В. Дзьобак, М. Дубик, В. Сергійчук; відп. ред. С. Кульчицький. Київ : Інститут історії України НАН України, 2008. 347 с.

26. ОУН і УПА в 1944 році: Документи в 2 ч. / упоряд. О. Веселова, С. Кокін, О. Лисенко, В. Сергійчук; відп. ред. С. Кульчицький. Київ : Інститут історії України НАН України, 2009. Ч. 1. 292 с.
27. ОУН і УПА в 1944 році: Документи в 2 ч. / упоряд. О. Веселова, С. Кокін, О. Лисенко, В. Сергійчук; відп. ред. С. Кульчицький. Київ : Інститут історії України НАН України, 2009. Ч. 2. 256 с.
28. ОУН і УПА в 1945 році: Збірник документів і матеріалів. В 2 ч. Ч. 1. / упоряд. Веселова О. М. (відп. упоряд.), Гриневич В. А., Сергійчук В. І. Київ : Інститут історії України НАН України, 2015. 371 с.
29. ОУН і УПА в 1945 році: Збірник документів і матеріалів. В 2 ч. Ч. 2. / упоряд. Веселова О. М. (відп. упоряд.), Гриневич В. А., Сергійчук В. І. Київ : Інститут історії України НАН України, 2015. 366 с.
30. Сергійчук В. Український здвиг : Поділля. 1939-1955. Київ : Українська Видавнича Спілка, 2005. 840 с.
31. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1 / Упорядкування і передмова Володимира Косика. Львів : Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. 384 с.
32. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.2 / Упорядкування і передмова Володимира Косика. Львів : Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1998. 383 с.
33. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.3 / Упорядкування і передмова Володимира Косика. Львів : Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1999. 384 с.
34. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.4 / Упорядкування і передмова Володимира Косика. Львів : Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. 368 с.

35. Українське державотворення. Акт 30 червня 1941. Документи і матеріали / Упоряд. О. Дзюба. Львів ; Київ, 2001. 556 с.

1.3. Спогади і мемуари

36. Артимів В. Чуєш, сурми грають. У похідній групі до берегів Дніпра (Спогади з другої світової війни). Нью-Йорк, 1982. 30 с.
37. Климишин М. В поході до волі : Спомини. В 2 ч. Детройт, 1975. Ч.1. 102 с.
38. Матла З. Південна похідна група. Торонто : «Наша книгозбірня», 1952. 32 с.
39. Чарторийський М. Від Сяну по Крим (спомини учасника III похідної групи-південь). Нью-Йорк : Говерля, 1951. 223 с.

ЛІТЕРАТУРА

2.1. Монографії, брошури

40. Бедрій А. ОУН і УПА. Нью-Йорк-Торонто-Лондон, 1983. 65 с.
41. Беляєв В., Рудницький М. Під чужими прапорами. Памфлети. Київ : Радянський письменник, 1956. 245 с.
42. Брицький П.П. Україна у другій світовій війні (1939–1945). Чернівці, 1995. 144 с.
43. Веденєєв Д., Биструхін Г. Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945–1980-ті роки: Монографія. Київ : К.І.С., 2007. 568 с.
44. Військове будівництво в Україні у XX столітті: історичний нарис, події, портрети / За заг. ред. Кузьмука О. І. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 448 с.
45. Воєнне лихоліття на Поділлі (1941–1945 рр.): монографія / Слободянюк П. Я., Вавринчук М. П., Олійник Ю. В., Смоленюк П. С., Телячий Ю. В. Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2007. 312 с.

- 46.Володимирів Б. Повернення із забуття: (діяльність націоналістичного підпілля на Летичівщині під час Другої світової війни в 1941–1943 роках). Летичів, 2004. 67 с
- 47.Гальчак С. Поділля в роки Другої світової війни (1939–1945) : Монографія. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2018. 656 с.
- 48.Гальчак С. «Східні робітники» з Поділля у Третньому рейху: депортація, нацистська каторга, опір поневолювачам. Вінниця : «Книга-Вега» ВАТ «Віноблдрукарня», 2003. 344 с.
- 49.Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації ХІХ-ХХ століття. Київ : Yakaboo Publishing, 2022. 656 с.
- 50.Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття : Нариси політичної історії. Київ : Либідь, 1993. 287 с.
- 51.Денищук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів в 2 томах. Т. 2: Галичина та Східна Україна. В 2-х томах. Рівне : ППДМ, 2008. 216 с.
- 52.Дзьобак В. Тарас Бульба-Боровець і його військові підрозділи в українському русі Опору (1941–1944 рр.). НАН України. Інститут історії України. Київ : Інститут історії України НАН України, 2002. 261 с.
- 53.Дмитрук В. Вони боролися за волю України : [монографія]. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2007. 1070 с.
- 54.Дуда А., Старик В. Буковинський Курінь в боях за українську державність. 1918–1941–1944. Київ-Чернівці, 1995. 272 с.
- 55.Завальнюк О. М., Комарніцький О. Б., Олійник Ю. В. Хмельниччина у 1941–1944 рр. : хроніка війни. Кам'янець-Подільський : «Абетка-НОВА», 2005. 140 с.
- 56.Кентій А. Збройний чин Українських Націоналістів 1920–1956. Історико-архівні нариси. Т.1 : Від Української Військової Організації до Організації Українських Націоналістів 1920–1942. Київ, 2005. 330 с.
- 57.Кентій А. В. Збройний чин українських націоналістів. 1920–1956. Історико-архівні нариси. Київ, 2008. Т.2 : Українська повстанська армія

- та збройне підпілля Організації українських націоналістів. 1942–1956. 415 с.
58. Кентій А. Українська повстанська армія в 1942–1943 рр. Київ : Інститут історії України НАН України, 1999. 287 с
59. Кентій А. Українська повстанська армія в 1944–1945 рр. Київ : Інститут історії України НАН України, 1999. 220 с.
60. Киричук Ю. Український національний рух 40–50-х років XX століття : ідеологія та практика. Львів: Добра справа, 2003. 464 с.
61. Ковальчук В. ОУН в Центральній, Південній та Східній Україні. 1941–1950-ті рр. Київ, 2011. 80 с.
62. Коломієць І. ОУН-УПА на Вінниччині в роки боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу. Літин : «Літинська районна друкарня», 2010. 247 с
63. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні / Перекл. з фр. Роман Осадчук. Париж – Нью-Йорк – Львів, 1993. 657 с.
64. Косик В. Україна під час Другої світової війни / Перекл. з фр. Роман Осадчук. Київ – Париж – Нью Йорк – Торонто, 1992. 725 с.
65. Косик В. Українська Повстанська Армія (Короткий історичний огляд). Стрий, 1992. 34 с.
66. Мизак Н. Поцілунок Юди. Агентурна робота МДБ, МВС проти ОУН, УПА. Додаток до серії «За тебе, свята Україно». Книга дев'ята. Чернівці: Прут, 2011. 222 с.
67. Мизак Н., Горбатюк В. За тебе, свята Україно. Кам'янець-Подільська область у визвольній боротьбі ОУН, УПА. Книга п'ята. Чернівці : Букрек, 2006. 352 с.
68. Мірчук П. Українська Повстанська Армія 1942–1952. Мюнхен, 1953. 319 с.
69. Олійник Ю.В., Завальнюк О.М. Нацистський окупаційний режим в генеральній окрузі «Волинь – Поділля» (1941–1944 рр. Хмельницький : Поліграфіст-2, 2012. 320 с.

70. Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія. Історичні нариси / Відп. ред. С. В. Кульчицький. Київ : Наукова думка, 2006. 496 с.
71. Організація українських націоналістів і Українська Повстанська Армія. Фаховий висновок робочої групи істориків при урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. 2-е стереотипне видання. Київ : Наукова думка, 2005. 53 с.
72. Патриляк І. Визвольна боротьба ОУН й УПА (1939–1960 рр.) : монографія. Київ : ВД АДЕФ-Україна, 2020. 712 с.
73. Патриляк І. Перемога або смерть: український визвольний рух у 1939 – 1960 роках / Центр дослідження визвольного руху. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2024. 688 с.
74. Патриляк І. «Встань і борись слухай і вір...» : українське націоналістичне підпілля та повстанський рух (1939–1960 рр.) : Монографія / Центр дослідження визвольного руху. Львів : Часопис, 2021. 592 с.
75. Патриляк І. Військова діяльність ОУН (б) у 1940–1942 роках. Київ, 2004. 598 с.
76. Патриляк І. К., Боровик М. А. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. 590 с.
77. Перпичка Є. ОУН і УПА в роки Другої світової війни. Львів : Сполом, 2009. 739 с.
78. Перпичка Є. Феномен Степана Бандери. Львів : СПОЛОМ, 2006. 736 с.
79. Полікарпенко Г. Організація Українських Націоналістів під час Другої світової війни. IV вид.-во На чужині, 1951. 148 с.
80. Русначенко А. Народ збурений. Народ збурений. Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940-50-х роках / За сприянням програми «RSS» OSI й

- Американської ради наукових товариств (ACLS). Київ : Вид-во «Пульсари», 2002. 519 с.
81. Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ століття. Історичні нариси / Ред. кол. : В. А. Смолій (голова колегії), Г. В. Боряк, Ю. А. Левенець, В. М. Литвин, О. Є. Лисенко (відп. ред.), О. С. Онищенко, О. П. Рєєнт, П. Т. Тронько ; Рецензенти : О. С. Рубльов, В. Ф. Шевченко. НАН України. Інститут історії України. Київ: НВП «Видавництво «Наукова думка, НАН України», 2011. Кн. 2. 943 с.
 82. Українська Повстанська Армія. Історія нескорених / В. В'ятрович (відповід. ред.), Р. Грицьків, І. Дерев'яний, Р. Забілий, А. Сова, П. Содоль. Львів : Центр дослідження визвольного руху, 2007. 352 с.
 83. Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941 – 1945 рр. у трьох томах. Т.1: Радянська Україна в період відбиття віроломного нападу фашистської Німеччини на СРСР і підготовки умов корінного перелому в війни (червень 1941 р.–листопад 1942 р.) / Тронько П. Т. (керівник редколегії і авторського колективу), Костриба П. М. (заступник керівника), Шморгун П. М. Київ : Політвидав України, 1967. 553 с.
 84. Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941 – 1945 рр. у трьох томах. Т.2 : Радянська Україна в період корінного перелому в ході Великої вітчизняної війни (листопад 1942 р.–1943 р.) / Шевель Г. Г. (керівник редколегії і авторського колективу), Слинько І. І. (заступник керівника), Погребінський М. Б. Київ : Політвидав України, 1968. 518 с.
 85. Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941– 1945 рр. у трьох томах. Т.3: Радянська Україна в завершальний період Великої вітчизняної війни (1944–1945 рр.) / Мултих Г. М. (керівник редколегії і авторського колективу), Клоков В. І. (заступник керівника), Коваль М. В. Київ : Політвидав України, 1969. 454 с.

- 86.Шанковський Л. Похідні групи ОУН (Причини до історії похідних груп ОУН на центральних і східних землях України в 1941–1943 рр.). Мюнхен : «Український самостійник», 1958. 369 с.
- 87.Гогун А. Между Гитлером и Сталиным. Украинские повстанцы / Изд. 3-е, испр. и доп. Київ : К.И.С., 2014. 424 с.
- 88.История Украинской ССР в 10 томах: Т.8: Украинская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза (1941–1945) / Редкол. В.И. Клоков (ответственный редактор), П. А. Жилин, В.С. Коваль (заместитель ответственного редактора), В. Н. Немятый, П. Т. Тронько. Киев : Нукова думка, 1984.639 с.
- 89.Ткаченко С. Повстанческая армия: тактика борьбы. Минск : Харвест; Минск : АСТ, 2000. 512 с.

2.2. Статті

- 90.Боляновський А. Національний Рух опору і відступ Вермахту з українських земель (літо–осінь 1944 р.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2012. Вип. 22 : Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи. С. 141-171.
- 91.Гальчак С. Сили національно-визвольного спрямування на теренах Поділля в період нацистської окупації краю. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського*. Вип. 4. Вінниця, 2002. С. 128-138.
- 92.Горбатюк В. І. Дунаєвецький надрайонний провід ОУН в боротьбі за незалежність України (1941-1945). *Дунаєвеччина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій. Збірник науково-краєзнавчих праць*. Вип. IV. Дунаївці-Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2008. С. 390-397.
- 93.Іщук О. Діяльність молодіжних структур ОУН(б) на території центральних та східних областей України у 1945–1954 рр. *Український визвольний рух* : наук. зб. Львів, 2006. Збірник 8. С. 225-252.

94. Ковальчук В. В. Діяльність ОУН-ПА на Хмельниччині. *Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції / Ред. кол.: Завальнюк О. М. (співголова), Войтенко В. І., Баженов Л. В. (відповід. Редактор) та ін.* Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2007. Т.2. С. 147-162.
95. Марчук І. Ліквідація радянськими карально-репресивними органами Подільського крайового проводу ОУН (1945–1952). *Український визвольний рух: наук. зб.* Львів, 2011. Збірник 15. С. 191-214.
96. Мороз В. Кадровий склад крайового осередку пропаганди ОУН Подільського краю. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* 2014. Вип. 24. С. 279-292.
97. Олійник А. Збірка «Український здвиг: Поділля. 1939-1955» як джерело з історії діяльності ОУН – УПА на Хмельниччині в роки Другої світової війни. *Наукові праці студентів історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / [редкол.: О.М. Федьков (гол.), О.Б. Комарніцький (відп. ред.), О.В. Віннічук та ін.].* Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2024. Вип. 21. Ч. 1. С. 151-153.
98. Олійники Ю. В. *Боротьба ОУН-УПА проти окупаційного режиму на Хмельниччині. Матеріали X-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції / Ред. кол.: Винкоур І. С. (відповідальний редактор), Баженов Л. В., Блажевич Ю. І. та ін.* Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, 2000. С. 74-77.
99. Патриляк І., О. Пагіря. Військова конференція ОУН(Б) 1942 р. і розробка планів зі створення збройних сил. *З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ.* 2008. №30. С. 484-511.
100. Патриляк І. Український визвольний рух у 1942 р. *Український визвольний рух.* 2006. №7. С. 208-231.
101. Патриляк І. 1943 рік в історії ОУН-УПА. *Український визвольний рух.* 2009. №13. С. 133-194.

102. Польова Ю. Йосип Демчук («Луговий») – провідник Дунаєвецького та Вінницького надрайонів ОУН(б) на Поділлі (1946–1951). *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Випуск 16. Рівне, 2009. С. 205-207.
103. Польова Ю. Ліквідація Дунаєвецького надрайонного проводу ОУН(б) (1951 р.). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія : Історія. Київ, 2011. Вип. 104. С. 51-54.
104. Польова Ю. Крах Кам'янець-Подільського окружного проводу Українських Націоналістів у 1951–1952 рр. *«Гілея: науковий вісник»*. Збірник наукових праць. К., 2011. Вип. 50(8). С. 174-179.
105. Польова Ю. Невідомі факти з життя і діяльності фотографа УПА. *«Гілея: науковий вісник»*. Збірник наукових праць. Київ, 2010. Вип. 34. С. 145-152.
106. Прокопчук Т.К., Омелянчук К. В. С. ОУН-УПА на Дунаєвеччині: хроніка, факти. *Дунаєвеччин а очима дослідників, учасників і свідків історичних подій. Збірник науково-краєзнавчих праць*. Вип. IV. Дунаївці – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2008. С. 398-407.
107. Руцький М. Діяльність ОУН і УПА на Славутчині (1941 – 1949 рр.). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Історичні науки*. 2010. Вип. 16. С. 123-133.
108. Соловей В. О. Діяльність похідних груп ОУН(Б) у Кам'янець-Подільській області в 1941–1942 роках. *Військово-науковий вісник*. 2016. Вип. 26. С. 159-173.
109. Соловей В. Особливості етнокультурного та політичного життя на Поділлі в роки нацистської окупації. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин ; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 9. С. 140-152.

110. Соловей В. Підпільні друкарні та схрони ОУН (б) на території Кам'янець-Подільської області (1948–1951). *Емінак : науковий щоквартальник* / гол. ред. О. Тригуб. Київ-Миколаїв, 2017. № 1 (17) (січень-березень). Т. 4. С. 59-64.
111. Хобот П. В., Шляхтич Р. П. Створення Південної похідної групи ОУН(Б) та її діяльність протягом 1939–1941 рр. *Військово-науковий вісник*. 2013. Вип. 20. С. 156-168.
112. Ходанович О. Роль похідних груп в еволюції ідейно-політичних засад ОУН в роки німецько-радянської війни. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського*. Випуск 9. Серія : Історія : Збірник наукових праць. Вінниця : 2005. С. 187-192.
113. Щур Ю. Діяльність ОУН на Наддніпрянщині (1942–1943 р.) *Український визвольний рух*. 2008. №12. С. 49-73.
114. Ярич В. П. Кам'янець-Подільський надрайон та його діяльність у 50-х рр. ХХ ст. *Воєнні аспекти історії Поділля ХХ – ХХІ ст.* : матеріали наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 29 жовтня 2014 р. / [редкол. В. А. Дубінський, О. М. Завальнюк, Л. В. Баженов та ін.]. Кам'янець-Подільський: [Б. в.], 2014. С. 142-152.
115. Ярич В. Молоді борці Поділля за українську національну ідею у повоєнні роки. *Український визвольний рух*. 2016. №21. С. 209-234.
116. Ярич В. П. Покутинецька молодіжна група українських націоналістів та її діяльність на Поділлі у післявоєнний час. *Матеріали XVI Подільської наукової історико-краєзнавчої конференції. [присв. 55-річчю проведення першої Подільської історико-краєзнавчої конференції, 25-річчю діяльності Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при К-ПНУ імені Івана Огієнка / [ред. Кол.: Копилов С. А., (співголова), Реєнт О. П. (співголова), Баженов Л.В. (відп. Ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2020. С. 275-279.*

2.3. Автореферат дисертації

117. Соловей В. О. Діяльність підпілля ОУН на центрально-східному Поділлі (1941-1953): дис. ...канд. іст. наук: 07.00.01. Львів, 2018. 21 с.

2.4. Довідники

118. Содоль П. Українська Повстанча Армія (1943–1949). Довідник. Нью-Йорк: Пролог, 1995. 295 с. (Бібліотека прологу і сучасности. С.194.1).

2.5. Електронні ресурси

119. Останній бій: історія загибелі та вшанування останніх підпільників ОУН на Віньковеччині

URL:

https://ye.ua/syspilstvo/56389_Ostanniy_biy_istoriya_zagibeli_ta_vshanuvannya_ostannih_pidpilnikov_OUN_na_Vinkovechchini.html.

(Дата

звернення 11.11.2024).

120. Armstrong J. Ukrainian nationalism. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002687>. (Дата звернення 11.11.2024).